

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ В СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

В статті аналізуються проблеми інноваційного розвитку в умовах інформаційного суспільства. Саме інновації стають потужним фактором економічного зростання і забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країн світу у глобальному середовищі.

В умовах глобальної конкуренції набувають значення фактори, що забезпечують інноваційне зростання: внутрішні ресурси – фінанси, людський, інтелектуальний та креативний капітал, бізнес. Важливі також і зовнішньоекономічні чинники – розвиток міжнародної науково-технічної кооперації, міжнародних альянсів, залучення багатонаціональних корпорацій, участь у глобальних ланцюгах створення вартості та ін. Одним з найважливіших факторів стає розвиток людського та інтелектуального капіталу, оскільки саме людина є носієм інтелекту, досвіду, знань, ідей, цінностей, менеджменту, що дозволяє багатьом країнам використовувати ці переваги при реалізації інноваційної стратегії розвитку.

Ці проблеми особливо актуальні для України, оскільки саме інноваційна модель розвитку буде покладена в основу післявоєнної відбудови країни, що дозволить відновити економіку на новому технологічному рівні та забезпечить стійке економічне зростання, конкурентні позиції на світових ринках та добробут населення.

Ключові слова: *інформаційне суспільство, інноваційний розвиток, людський, інтелектуальний, креативний капітал, післявоєнна відбудова економіки,*

Вступ. Війна, розв'язана Росією в Україні, вже завдала значних втрат економіці та людському потенціалу, які ще неможливо оцінити. Але вже почався процес формування концепції післявоєнної відбудови країни. Історія надає багато прикладів того, яким чином країни здійснювали відбудову своєї економіки після значних втрат економічного і людського потенціалу та практично завжди прискорене економічне відновлення було пов'язане з масштабними процесами модернізації економіки, прискореного розвитку нових, високо динамічних елементів в її структурі.

Для України може мати особливе значення досвід країн, які успішно відбудовували свою економіку після Другої світової війни, зокрема, Німеччини та Японії, та низки східно-азійських країн, які здійснювали процеси подолання економічного і технологічного відставання на основі технологічної модернізації. Зараз до розробки проблем післявоєнної відбудови в Україні долучаються провідні вчені, експерти, зарубіжні фахівці, які обґрунтовують напрями економічного і технологічного оновлення країни. Серед таких досліджень можна відмітити «Нарис про відбудову України» групи українських та відомих зарубіжних вчених серед яких Т. Бекер, Б. Айхенгрін, Ю. Городніченко, С. Гурієв, С.,

Джонсон, Т. Милованов, К. Рогофф, Б. Ведер ді Мауро, які ключовими принципами міжнародної допомоги для реконструкції визначили: рух України до Європейського Союзу; розробку програми реконструкції на основі декарбонізації та з мінімальною залежністю від викопного палива; допомогу у надходженні іноземного капіталу та технологій [1].

Вагомий внесок в розвиток концепції післявоєнної відбудови економіки України зробив відомий польський вчений Гжегож В. Колодко, який також визначив важливість для цього майбутнього членства в Європейському Союзі і запропонував Співтовариству створити для цього спеціальний довгостроковий фінансовий механізм – Європейський фонд реконструкції України та здійснити багатомільярдні інвестиції в інфраструктуру та розвиток людського капіталу [2]. Дослідницькою організацією Німецький фонд Маршалла США (GMF) також розроблені пропозиції щодо відбудови країни, які містяться в документі "Проектування відбудови України в дусі плану Маршалла» [31].

Практично у всіх пропозиціях до плану післявоєнного економічного відновлення України обґрунтовується розвиток на основі реалізації інноваційної моделі, яка має забезпечити економічне зростання і міжнародну конкурентоспроможність. Для таких перетворень необхідні нові інститути сприяння розвитку, державна інноваційна політика, яка має: визначити пріоритети інноваційного розвитку; забезпечити прозоре регулятивне середовище, сформоване відповідно до міжнародних стандартів, яке спирається на гнучку законодавчу і судову систему, надає гарантії капіталовкладень; запровадження спрощеного податкового режиму; забезпечення належного фінансування R&D і освіти. Особливе значення має якість людського та інтелектуального капіталу.

Вивчення зарубіжного досвіду дає можливість удосконалити окремі механізми та пріоритети інноваційної політики України в процесі майбутньої післявоєнної відбудови. Очевидно, що для таких перетворень необхідні не лише нові інститути сприяння розвитку та його фінансування, виважена, стратегічно орієнтована політика інноваційного розвитку країни, а також збереження і розвиток людського, інтелектуального та креативного капіталу.

Інтелектуальний капітал в концепціях економічного розвитку

Людський фактор в економіці завжди відігравав важливу роль, оскільки людина є носієм ідей, знань, вмінь, кваліфікації. Особливо зростає значення цього фактору під впливом процесів глобалізації, розвитку інформаційного суспільства, цифровізації, що базується на нових знаннях, технологіях, комунікаціях та інноваціях, що відкриває нові джерела економічного зростання і забезпечення міжнародної конкурентоспроможності. Важливу роль відіграє науково-технічний прогрес, оскільки зростає роль прикладних наукових досліджень, зокрема, найбільшого розвитку набувають наукоємні, ресурсозберігаючі,

інформаційні та високі технології. У виробництві і житті суспільства зростає значення інформації. Водночас розвиток технологій та інновацій є важливою передумовою соціально-економічного розвитку країн. Успішний розвиток таких країн, як США, Японія, Німеччина, Велика Британія, Франція, де наука та інновації розглядаються як базова рушійна сила економічного зростання, підтверджує значення цих чинників для забезпечення сталого економічного зростання, міжнародної конкурентоспроможності, добробуту населення. Це обумовлює необхідність всебічного дослідження взаємообумовленості розвитку людського потенціалу, технологічного розвитку і процесів глобалізації.

Роль людського фактору в економіці ґрунтовно досліджена ще в працях таких всесвітньо відомих вчених, як Ф. Бродель, М. Вебер, Т. Веблен, Е. Дюркгейм, К. Поланьї, Й. Шумпетер та ін. Пізніше суспільні цінності, що лежать в основі розвитку людського потенціалу в умовах зростаючого постіндустріального суспільства, знайшли віддзеркалення в низці концепцій і теорій, зокрема, в концепції людського капіталу, розробленій в 60-х роках минулого століття Т. Шульцем та Г.С. Беккером, пізніше Нобелівськими лауреатами [4,5].

У 80-і рр. минулого століття в умовах розвитку нової економіки і загострення проблем конкурентоспроможності в глобальній економіці дослідження чинників соціально-економічного зростання показало, що головним джерелом економічного росту і забезпечення конкурентних переваг стає людина. Пріоритетність значення людського капіталу знайшло віддзеркалення в моделях росту, зокрема, моделі зростання, розробленій Р. Льюїсом, лауреатом Нобелівської премії з економіки 1995р., де ріст виробництва визначається капіталом – уречевленим і людським.

З другої половини ХХ ст. формується глобальне інформаційне суспільство, головними його ознаками є глобальність і широке використання наукових знань і наукоємних технологій. Ці глобальні зміни відбулися внаслідок діяльності людини та мають вплив на розвиток людського суспільства, продуктивних сил, виробничих відносин, людські ресурси, цінності. Суттєві зміни у світовому технологічному та людському розвитку обумовили актуальність всебічного дослідження цих процесів, що знайшло віддзеркалення в дослідженнях багатьох вчених, зокрема, Е.Тоффлера [6], Д.Белла [7], Г.М.Маклюена, М.Кастельса [8], П.Друкера та ін. Важливий вплив в формуванні теорії інформаційного суспільства мали такі західні соціологи, як Е.Масуда, А.Турен, А.Бюль.

В середині 1990-х рр. в країнах постіндустріального Заходу були створені засади для поступального розвитку – економіка, що базується на виробництві, використанні і споживанні знань, які стали важливим виробничим чинником, а також чинником економічного зростання, забезпечення міжнародної конкурентоспроможності і процвітання нації. В економіці, заснованій на знаннях, особливого значення набувають інформаційно-комунікаційний потенціал, швидкість створення, освоєння і поширення нових знань і технологій, знання, ідеї, освіта та ін. Необхідною умовою розвитку сучасної економіки стає здатність створювати, поширювати, використовувати знання. Тому в економіці, заснованій на знаннях, головним чинником економічного зростання і забезпечення конкурентних переваг стає людина як носій знань, ідей, цінностей та ін. [9].

Саме ці чинники стали підґрунтям виникнення в 1990-х рр. теорії інтелектуального капіталу. Т.Стюарт (США) та Л. Едвінсон (Швеція) ввели в науковий обіг термін «інтелектуальний капітал» та довели значно більшу цінність інтелектуальних фондів компаній порівняно з її матеріальними активами [10].

В умовах бурхливого розвитку НТР вченими різних країн, зокрема, професором Б. Лундваллом (Швеція), К. Фріменом (Велика Британія), професором Р. Нельсоном (США), були сформульовані основні ідеї концепції національної інноваційної системи, які полягали в тому, що основними факторами розвитку сучасної економіки є інновації, наукові розробки та наукові знання. Було доведено, що ці процеси взаємообумовлені та перебувають у тісному зв'язку з розвитком людського, інтелектуального та креативного капіталу.

Сучасна наука все більше перетворюється в глобальний осередок і її творчі сили зосереджуються там, де можливий прорив в новому пізнанні і відкриттях. Тому вченим надається необмежена свобода для реалізації енергії творчого пошуку, можливість самореалізації. З поширенням економіки знань важливими чинниками економічного і науково-технічного розвитку стають не лише знання та професіоналізм, але й винахідливість, реалізація талантів, здатність творити, створювати, привносити щось нове, що становить основу для розвитку секторів креативної економіки, заснованих на інтелектуальній діяльності. Поняття «креативна економіка» виникло ще на початку 1980-х рр., та в науковий обіг було введено журналом [Business Week](#) в 2000 р. Основними характеристиками креативної економіки є висока роль нових технологій і винаходів в різних областях діяльності людини та гостра необхідність генерації нових знань.

Р. Флорида у відомій книзі «Creative class: people who change the future. Publishing house "Classic-XXI» обґрунтував настання пост-інформаційної епохи, для якої інформація і знання – це ресурс, а рушійною силою і головною цінністю виступає творчість. Креативна економіка за визначенням – сектор економіки, заснований на індивідуальній і колективній творчості, майстерності і таланті, здатний створювати добробут і робочі місця за рахунок використання інтелектуальної власності [11]. Саме поєднання інформаційних, цифрових технологій та інновацій з культурою, творчістю та індивідуальною винахідливістю, а також креативністю і підприємницьким талантом сформували підґрунтя для розвитку креативної економіки, ядром якої стає людський капітал.

В сучасному суспільстві очевидною стає обумовленість зростаючого впливу на світовий економічний та інноваційний розвиток неекономічних чинників – людських цінностей, свідомості, мотивів поведінки, інтересів, пріоритетів та ін., що потребує подальших досліджень людського фактору в економіці. Не випадково лауреатом Нобелівської премії з економіки у 2017 р. став Річард Р. Талер за його вклад в поведінкову економіку, яка є напрямом економічної теорії, що досліджує вплив психологічних чинників на рішення людей в різних економічних ситуаціях. При цьому значна увага приділяється ситуаціям, де люди поводять себе інакше, ніж це прогнозує класична економічна теорія з її припущенням раціональності та егоїстичності. Отже, сучасний світовий розвиток потребує високорозвинутого людського капіталу, інтелектуальних і креативних особистостей.

Інтелектуальний капітал в процесах економічного відновлення в Україні

Світовий досвід свідчить, що для країн, які обрали шлях прискореного економічного розвитку, участь в інноваційній діяльності є обов'язковою. Крім того, як показав аналіз наслідків глобальної фінансово-економічної кризи, держави, орієнтовані на інновації, мають більше можливостей вийти з кризи з найменшими втратами. Саме науково-технічний розвиток формує таку систему взаємовідносин між наукою, виробництвом і суспільством,

що інновації служать основою розвитку економіки і суспільства, а потреби інноваційного розвитку, в свою чергу, визначають і стимулюють розвиток наукової діяльності, що забезпечує досягнення і підтримання високого рівня національної конкурентоспроможності.

Досвід світових лідерів у сфері інновацій і високих технологій упродовж останніх десятиліть доводить необхідність орієнтації національної економіки на науково-інноваційний розвиток, державного управління та контролю за цими процесами, збільшення витрат на науку, інновації, високі технології, розвиток яких не призупиняється навіть у період фінансово-економічних криз.

Аналіз національних інноваційних систем країн-лідерів з інноваційного розвитку також показав, що для них характерні активна державна підтримка інноваційної діяльності, державна фінансова підтримка інноваційних процесів, стимулювання інновацій через встановлення пільгового оподаткування, надання кредитів, розвиток науково-дослідної та інноваційної інфраструктури, створення сприятливого інвестиційно-інноваційного клімату. Однак вирішальне значення має розвиток людського, інтелектуального та креативного капіталу нації.

Як показують дослідження, у міжнародних рейтингах з людського розвитку, конкурентоспроможності економіки та інноваційного розвитку провідні позиції посідають майже однієї ті ж країни, незалежно від території, природних ресурсів, усталених моделей соціально-економічного розвитку, традицій та ін. (Таблиця 1). Очевидно, ключовим фактором розвитку інновацій та економічного зростання на його основі є людський та інтелектуальний капітал.

Проблеми забезпечення інноваційного розвитку завжди були актуальними для України та набувають особливо важливого значення при розробці концепцій післявоєнної відбудови країни. При цьому слід відмітити, що руйнівні наслідки війни в Україні значно ускладнюють фінансове, матеріальне і кадрове забезпечення інноваційного розвитку. Особливої уваги заслуговує фінансування R&D, оскільки його частка у ВВП країни протягом тривалого часу становила менше 1%, а з 2016 р. – менше 0,5 %, що не забезпечує технологічний розвиток. Неадекватною є і структура фінансування наукових досліджень, де витрати бізнесу становлять лише 30,5%, в той час, як, наприклад, в Німеччині – 66%, Франції – 56%, Швеції – 60%, Швейцарії – 67%, Китаї – 76%. Витрати на R&D закладів вищої освіти в Україні становлять лише 0,3%, в той час, як, наприклад, у Швейцарії 1,4%, Франції – 2,7%, США – 3,6% [12]. Таким чином, необхідно значно підвищити участь бізнесу та університетів у фінансуванні та здійсненні R&D.

Таблиця 1.
Лідери за показником Індексу людського розвитку, конкурентоспроможністю економіки та інноваційним розвитком у 2021 р.

За Індексом розвитку людського потенціалу	За індексом глобальної конкурентоспроможності	За фактором інновації
Швейцарія	Швейцарія	Швейцарія
Норвегія	Швеція	Швеція
Ісландія	Данія	США
Гонконг (САР)	Нідерланди	Великобританія
Австралія	Сінгапур	Республіка Корея
Данія	Норвегія	Нідерланди
Швеція	Гонконг (САР)	Фінляндія
Ірландія	Тайвань, Китай	Сінгапур
Німеччина	ОАЕ	Данія
Нідерланди	США	Німеччина

Джерело: UNDP. Human Development Report 2021-22: Global Competitiveness Report 2022. World Economic Forum within the framework of the Centre for Global Competitiveness and Performance, 2022.

За таких умов країні необхідне залучення грантів і фінансової допомоги інших країн і міжнародних організацій. Водночас отримання такої допомоги ускладнюється значними несприятливими змінами в міжнародній політиці, світовому господарстві та міжнародних економічних відносинах, які відбуваються останніми роками внаслідок пандемії COVID-19 і воєнної агресії Росії, яка спричинила значне уповільнення економічного росту у багатьох країнах світу, масштабний розрив міжнародних наукових, виробничих і торгових зв'язків, переорієнтацію багатьох компаній до інших країн, зміни напрямків потоків ПІІ, гострих кризових явищ на міжнародних ринках, зокрема, сільськогосподарської продукції, продовольства, енергоносіїв та ін. Тому Україні доведеться відбудовувати свою економіку в значно ускладнених міжнародних умовах, що обумовлює необхідність здійснювати відбудову економіки на дійсно інноваційній основі, що дозволило б істотно підвищити ефективність використання дефіцитних ресурсів розвитку.

Стосовно фінансування R&D в Україні, слід відмітити, що в останні роки були здійснені позитивні зрушення у сфері формування венчурного капіталу. Зокрема, активними учасниками української венчурної індустрії є такі компанії, як [Almaz Capital](#), [AVentures Capital](#), [Concorde](#), [Fison](#), [Capital](#), [Digital Future](#), [Empire State Capital Partners](#), [Imperious Group](#), [Detonate Ventures](#), [Integrum Ventures](#), [Intel Capital](#) та деякі інші. Однак венчурні фонди ще не набули достатнього розвитку, водночас в інноваційно активних економіках такі механізми відіграють важливу роль в процесах започаткування нових проектів або нового бізнесу, будівництва, ефективного управління тимчасово вільними активами, централізації контролю за бізнесом і управління корпоративними правами та ін.

Для розвитку інноваційних процесів, як свідчить зарубіжний досвід, важливим є залучення зарубіжних багатонаціональних корпорацій, зокрема інноваційних, що забезпечить надходження інвестицій, запровадження нових технологій та інновацій, співробітництво у сфері R&D, організацію виробництва високотехнологічної продукції, впровадження передового досвіду і менеджменту, створення нових робочих місць, в т.ч. і в наукоємних галузях. Для цього в країні є висококваліфіковані фахівці, менеджмент, наукові розробки, міжнародні науково-технічні коопераційні зв'язки та ін. Однак зараз з присутніх в Україні понад 70 зарубіжних БНК немає жодної високотехнологічної компанії. Мало і вітчизняних компаній, що виробляють високотехнологічну продукцію, через

що зараз в Україні частка високо- і середньо технологічного експорту, за останніми даними, становить 35,3%, а високотехнологічного – лише 5,6% [12].

Водночас в країні є сектори, де існують сприятливі передумови для залучення зарубіжних корпорацій. Однією з пріоритетних інноваційних галузей української економіки стають інформаційні технології. Зараз українським бізнесом створений сучасний інноваційний сектор економіки, орієнтований на глобальний ринок і вагомий з точки зору макроекономіки, а експорт комп'ютерних технологій стає одним із головних джерел надходжень до бюджету і піднімає позиції України у світових рейтингах. До 2022 р. сфера інформаційних технологій країни посідала 4-те місце у світі за кількістю сертифікованих фахівців у комп'ютерному програмуванні. Створення українських корпорацій в пріоритетних та інноваційних секторах в період економічної відбудови країни дасть поштовх до більш широкого залучення зарубіжних компаній в інші наукоємні та високотехнологічні сектори економіки, що сприятиме загальному зростанню експорту високотехнологічної продукції, забезпеченню її конкурентоспроможності на світових ринках, підвищенню культури ведення бізнесу та утвердженню світових стандартів, створенню нових робочих місць у високотехнологічних секторах.

Слід відмітити, що в процесі формування інноваційної системи в Україні в останні роки означилися позитивні тенденції, які йдуть в руслі інноваційного досвіду зарубіжних країн. Зокрема, набувають розвитку стартапи для продукування новітніх технологій, насамперед у сфері програмного забезпечення, маркетингу, створення та опрацювання баз даних. Відкриваються перспективи створення стартапів в інтелектуально-містких послугах, таких як програмування, науково-дослідна діяльність, інжиніринг, промисловий дизайн та ін. Загалом у рейтингу Startup Blink Україна за кількістю стартапів посідає 34-е місце у світі та шосте – у Східній Європі. Але для подальшого розвитку стартапів і досягнення достатньо високої концентрації технологічних компаній в національній економіці необхідне стабільне політичне, соціальне та економічне середовище, сучасні законодавство і регуляторна політика, орієнтовані на міжнародні стандарти та здатні ефективно регулювати і заохочувати розвиток інновацій, зокрема, через прозору і сприятливу для інноваційного (венчурного) бізнесу податкову політику. Як доводить досвід зарубіжних країн, вирішення цих проблем необхідне для досягнення системного успіху в реалізації політики інновацій.

Перспективним у цьому зв'язку може бути приєднання українських компаній до високотехнологічних глобальних ланцюгів створення доданої вартості (global value chains), що може розширити доступ до глобальних ринків, сприятиме модернізації технологій та якісним і кількісним змінам в людському капіталі за рахунок освоєння нових компетенцій та залучення прямих іноземних інвестицій. Зараз Україна включається в глобальні ланцюги насамперед шляхом аутсорсингу, на який орієнтовані близько 90 % ІТ-компаній у сфері програмування і 95 % всіх програмістів та фрілансерів в Україні. За обсягом доходів фрілансерів українці перед війною займали перше місце в Європі та 4 – у світі.

Приєднання до ГЛСВ також може бути ефективним для України і в галузі фармацевтики, розвитку біо- та нанотехнологій. Зокрема, це може бути у розвитку суперкомп'ютиinga (високопродуктивні обчислювальні системи), технології грид-обчислень і грид-інфраструктури, електронної системи охорони здоров'я, мікро- та наноелектроніки, мікро- та нанофотоніки, космічних та географічних інформаційних технологій, які можливо буде розвивати, використовуючи різні форми міжнародної кооперації.

Великі перспективи для розвитку інновацій відкриваються у зв'язку з отриманням Україною офіційного статусу країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу. Відповідно до пріоритетів формування Інноваційного союзу в ЄС, Україна має зосередити зусилля на прискореному розвитку технологій, необхідних для вирішення сучасних гострих глобальних проблем – еко-інновацій (зниження викидів вуглецю, проведення кліматично нейтральної політики зростання в рамках європейського «зеленого курсу» та ефективне використання природних ресурсів на основі створення і впровадження безвідходних технологій – циркулярної економіки), розвитку новітніх підходів до охорони здоров'я в умовах зростаючих глобальних пандемічних загроз, гарантування безпеки та екологічності транспортної системи та інших пріоритетів сталого розвитку. У цьому процесі в країні мають формуватися нові напрями «смарт-спеціалізації».

Ключовим пріоритетом є сприяння стійкій цифровій трансформації згідно з напрямками [Стратегії формування цифрового майбутнього Європи](#) та формування в Європейському Союзі єдиного цифрового ринку. Реалізація цього європейського пріоритету передбачає впровадження усіма країнами заходів з розширення доступу до цифрової інфраструктури і послуг, вдосконалення потужностей широкополосної цифрової інфраструктури, особливо в менш розвинених регіонах, загальне покращення якості суспільних послуг і адміністрування для громадян та впровадження електронного управління.

Реалізація всіх цих напрямів інноваційної політики ставить особливі вимоги до людського та інтелектуального капіталу, які є невід'ємною складовою інноваційної моделі та створюють потенціал продукування нових знань та оригінальних ідей та разом з фінансовими та матеріальними ресурсами забезпечують створення високотехнологічних конкурентних переваг у глобальній економіці. Таким чином, розвиток людського потенціалу і прогресу власне технологій мають бути взаємодоповнюючими і взаємно зміцнюючими чинниками.

Слід відмітити, що в Україні з 1990-х рр. мала місце тенденція до втрати позицій у розвитку людського капіталу, а згодом лише повільне зростання Індексу людського розвитку, що загалом призвело до помітного падіння у світовому рейтингу за цим показником. Якщо порівняти показники України і країн Центрально-Східної Європи, які одночасно проводили ринкові реформи, то видно, що європейські країни не лише швидше провели ринкові перетворення, але й забезпечили економічний і соціальний розвиток та вступили до Європейського Союзу, виконавши всі необхідні умови. Україна за ІЛР значно відстає від нових членів ЄС в основному за показниками ВВП на душу населення та тривалістю життя (Рис.1). У 2021 р. вона посіла 74 місце серед 189 країн [13]. .

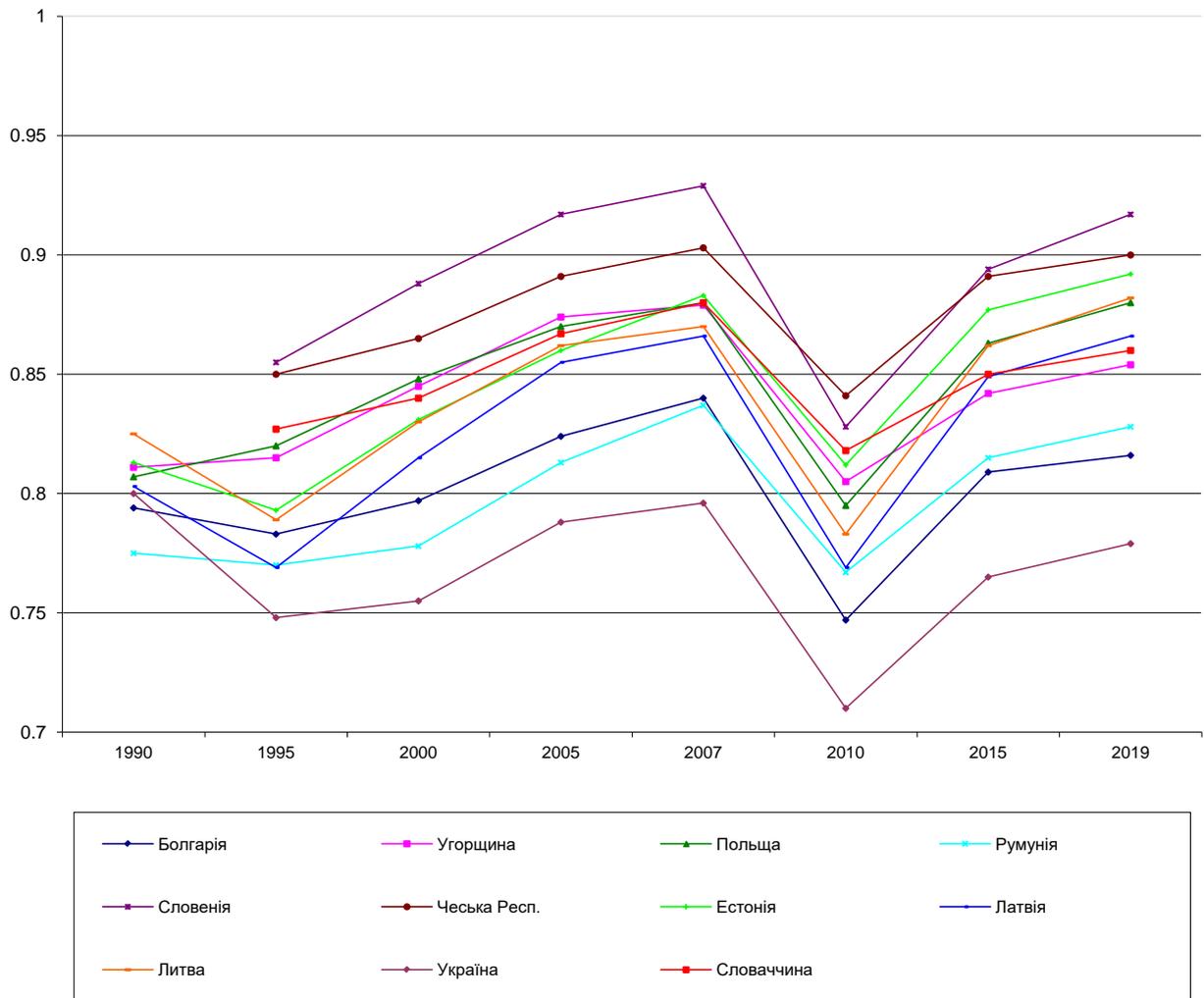

Рис. 1. Динаміка Індексу людського розвитку ПРООН в країнах Центрально-Східної Європи та в Україні
Джерело: UNDP [9], р. 277–280 (Table 2 “Human Development Trends, 1990–2021).

Війна в Україні завдала значних збитків людському капіталу, адже спричинила вимушену еміграцію мільйонів українських громадян, які є носіями гуманітарного та інтелектуального капіталу нації. Серед мігрантів багато молодих людей, які мають вищу освіту, кваліфікацію, мали роботу в Україні та багато з них вже влаштувалися в зарубіжних країнах і частина з них може залишитися за кордоном. Особливе значення має також те, що серед мігрантів є чимало випускників шкіл і студентів, частина з них може залишитися за кордоном і після завершення війни, зважаючи на наявність там більш сприятливих умов для навчання в престижних західних університетах та влаштування кар'єри у високотехнологічних секторах економіки. І це загрожує країні втратою вагомої частини інтелектуального та креативного капіталу. Це висуває на порядок денний державної політики важливе завдання – розробити механізми, які б заохочували молодь залишатися в Україні і працювати в ній для її відродження у повоєнний період. Але це потребує не лише забезпечення житлом і роботою, але й надання системі освіти і науки пріоритетного статусу в державі, зважаючи на їхню вирішальну роль у становленні інтелектуальної економіки майбутнього.

Висновки

Інтенсивність поширення інноваційних процесів у світовій економіці вимагає від України реакції на важливі економічні виклики. Війна в країні висвітлила всю безперспективність продовження у майбутньому економічного курсу, в основі якого була експлуатація порівняльних переваг у традиційних низько технологічних сферах економічної діяльності. Всі наявні ресурси доцільно спрямувати на розвиток нових, прогресивних, інноваційних галузей та інвестиційних проєктів, які забезпечать високотехнологічне соціально-економічне зростання значно більш високим темпом, ніж це можуть забезпечити традиційні галузі економіки. Навколо цих новітніх точок зростання набудуть розвитку суміжні та допоміжні галузі, які з часом сформуєть нову, інноваційно активну структуру економіки, здатну змінити і місце країни в міжнародному поділі праці на основі забезпечення високотехнологічної міжнародної конкурентоспроможності.

Для реалізації інноваційної стратегії і включення відновлюваної економіки України в глобальний високотехнологічний економічний простір необхідна стратегічно орієнтована державна політика інтелектуалізації економічного розвитку, що потребує розробки якісно нової державної інноваційної стратегії з урахуванням передового зарубіжного досвіду, що ґрунтується на поширенні інновацій, пріоритетності науки та знаньмістких галузей, стимулюванні створення інноваційно орієнтованих кластерів, підтримці участі бізнесу в наукомістких секторах економіки та розвитку інтелектуального капіталу.

Список літератури:

1. Нарис про відбудову України / Т. Бекер, Б. Айхенгрін, Ю. Городніченко та ін. –London: CEPR Press, 2022.
2. [Grzegorz Kolodko](https://www.ft.com/content/58b74ced-fed6-4fc4-978e-d54f7ada4c41). Ukraine recovery needs a debt write-off and help from the EU and China. – Financial Times, 2022. April 7. URL: <https://www.ft.com/content/58b74ced-fed6-4fc4-978e-d54f7ada4c41>
3. План Маршалла от Фонда Маршалла. Во что хотят превратить Украину после войны. URL: <https://www.dsnews.ua/economics/plan-marshalla-vid-fondu-marshalla-yak-zahid-hoche-vidnovlyuvati-ukrajinu-12092022-465914> .
4. Schultz T. Investment in Human Capital / T. Schultz // The American Review. – 1961. – March. №1. – P. 1-17.
5. Gari S. Becker, Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, 2d ed. (New York: National Bureau of Economic Research, 1975.
6. Тоффлер Е. Третья хвиля. – Пер. з англ., К. – 2000.
7. Д.Белл Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. – Пер. с англ., М., 1999.
8. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. – Пер. с англ. – М.: ГУ ВШЭ, 2000.
9. Сіденко С.В. Некономічні чинники світового економічного розвитку. - Видавництво «Аврора принт», 2011р.
10. Stewart T.A. Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations. - NY: Doubleday,1997.
11. Florida R. Creative class: people who change the future. Publishing house "Classic-XXI". 2007. 421p.
12. База даних Інституту статистики ЮНЕСКО (UIS.Stat). URL: data.uis.unesco.org.
13. UNDP. Human Development Report 2021-22: Uncertain Times, Unsettled Lives: Shaping our Future in a Transforming World. – New York, 2022.

Надійшла до редакції 23.08.2023

Svitlana V. Sidenko,
D.Sc. (Economics), Professor,
Chief researcher,
Ptoukha Institute for Demography and Social Studies
of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

INTELLECTUAL CAPITAL IN THE INNOVATION-DRIVEN DEVELOPMENT STRATEGY OF UKRAINE

The article analyzes the problems of innovation-driven development in the conditions of the information society. Innovations appear as a most powerful factor in economic growth and sustainable international competitiveness of nations in the global environment.

Under the conditions of global competition, the factors fostering innovative growth become important, mobilizing internal resources of a country – financial, human, intellectual and creative capital, and supporting its business. External economic factors are also important, namely the development of international scientific and technical cooperation, international alliances, the involvement of multinational corporations, inclusion in global value chains, etc. One of the most important factors is the development of human and intellectual capital, since a human being personifies intellect, experience, knowledge, ideas, values, and management skills, and these factors enable many countries to use these advantages when implementing an innovation-driven development strategy.

These problems are especially relevant for Ukraine, since it is the innovation-driven development model that will be the basis of the post-war reconstruction of the country, which will allow the economy to be restored at a new technological level and ensure resilient economic growth, competitive positions on the world market, and the well-being of the population.

Keywords: information society, innovation-driven development, human, intellectual capital, creative capital, post-war reconstruction of economy.